

**Vječno u vremenu. Zbornik u čast
mons. prof. dr. sc. Ivana Devčića,
riječkog nadbiskupa,**

Kršćanska sadašnjost, Teologija u Rijeci,
Zagreb, Rijeka, 2010.

Zbornik "Vječno u vremenu" posvećen je mons. dr. sc. Ivanu Devčiću, riječkom nadbiskupu i metropoliti. Članci koje u njemu nalazimo posvećeni su I. Devčiću kao filozofu, zatim predsjedniku Vijeća HBK za medije te njegovoj brizi za pastoralno djelovanje. Zbornik je podijeljen na pet tematskih područja čiji sažeti prikaz donosimo u nastavku. I. Filozofija: 1. Borislav Dadić, *Metafizika bezdana i problem slobode kod Nikolaja Berdjajeva*. Tema kojom se autor u ovom članku bavi je misterij slobode. Promišlja o teškoći definiranja slobode osobito s obzirom na činjenicu da je ona teško racionalno objašnjiva. O tome je problematizirao Berdjajev, no, i mnogi drugi autori koji ovu temu smatraju još uvijek aktualnom, pogotovo u današnje vrijeme iracionalnog manipuliranja slobodom. Postavlja se pitanje je li sloboda relativna, ili transcendentna kategorija, i kao takva neovisna o stvorenju i ljudskoj racionalnoj spoznaji? Ova pitanja povezana su i sa suvremenim nedoumicama o tome je li sloboda dana čovjeku da se njome služi, ali ona nikada potpuno ne podliježe čovjekovoj samovolji? To je problem današnje filozofije, ali i etike i općenito čovjekove odgovornosti u ovome svijetu. Konačno, je li sloboda vezana uz Boga ili uz čovjeka? Berdjajev govori o primatu slobode pred bićem, o slobodi koja prethodi biću, o nestvorenoj slobodi. Samo na toj razini ona može ostati svojevrsna "nedodirljiva" kate-

gorija s kojom nije dopušteno manipulirati. U tom smislu filozofija može dati izniman doprinos modernoj kršćanskoj etici kojoj je jedan od glavnih problema upravo definicija slobode. 2. Lino Veljak, *Povijest i metafizika*. U ovom se radu autor posvećuje problemu utemeljenja i smisla povijesti kod Berdjajeva. Pokušava utvrditi je li povijest samo imanentna stvarnost, isključivo na raspolaganju čovjeku, ili ima dublji korijen u transcendenciji? O odgovoru na ovo pitanje ovisit će i mnogi drugi odgovori vezani za definiranje čovjeka i njegovog cilja, zatim shvaćanje povijesti samo kao slijeda događaja ili kao moguće povijesti spasenja? Čini se da čisto ovozemni smisao povijesti i metafizički smisao povijesti ne mogu biti strogo razdvojeni, inače sve biva prepušteno sudbini, ili, što je još gore, čovjekovoj samovolji. Ova promišljanja važna su i s obzirom na pokušaj utemeljenja istinskog humanizma te ostvarenja i interpretacije suvremenih oblika demokracije. 3. Ivan Koprek, *Gdje završava antropologija ili kome pripada čovjek? Suvremene rasprave o problemu odnosa i veze duh-tijelo u svjetlu aristotelovske filozofske tradicije*. Autor u ovom radu problematizira odnos duha i tijela. U odnosu duhovnoga i tjelesnoga vidi mogućnost za konačno određene čovjeka. Uvažava rezultate neuroznosti koji predstavljaju novi izazov u području istraživanja čovjeka i ljudske svijesti. Drugim riječima, za oblikovanje čovjekova identiteta odgovorne su sasvim konkretne neurobiološke datosti u našem mozgu. Ova empirijski utemeljena neurobiološka hipoteza ima dalekosežne filozofske implikacije. Čini se, naime, da je iza nas vrijeme strogog odvajanja tjelesne i du-

hovne dimenzije u čovjeku. Sada, mentalne sposobnosti možemo promatrati u kontekstu cjelokupne organizacije organizma u kojem one nastaju, što je, zaključuje Koprek, na liniji aristotelovsko-tomističkog pristupa duši kao principu života organskoga tijela. Autor smatra neopravdanim govor o dualizmu kada je u pitanju čovjek. Ponašanja (djelovanja) organizama, pa tako i čovjeka, ne mogu se kauzalno izvesti iz vanjskih čimbenika nego su plod duše koja osigurava identitet živih bića i ostaje njihov životni princip. To znači da duša osigurava čovjekovu slobodu, u smislu da smo u svom djelovanju slobodni, te da smo ista osoba u trenutku prihvaćanja posljedica našega čina kao i onda kada smo čin počinili. Ova spoznaja, kao što vidimo, ima implikacije na planu moralnog vrednovanja čovjekova djelovanja, te je stoga izuzetno aktualna. 4. Slavko Platz, *Filozofija svejedinstva u ruskoj religioznoj filozofiji – neki aspekti*. Autor u članku donosi prikaz različitog shvaćanja kozmosa u evropskoj i ruskoj religioznoj filozofiji. Za razliku od europske filozofije za koju kozmos postoji neovisno o nama i za koji znanost može ponuditi samo 'mrtvu' sliku stvarnosti - tzv. religiozna filozofija svejedinstva, na liniji kršćanske tradicije, vidi stvarnost upravo kao Božju providnost. Dijalogizirajući s Bogom putem kontemplacije, molitve i dijaloga, ruski filozofi smatraju da se može otkriti duboki smisao kozmosa kao i njegovo jedinstvo. Autor nam, preko Vladimira Solovjeva, pokazuje kako u takvom načinu filozofiranja ljudska spoznaja ima zadatak - ne da se odvoji od svega, nego da se poveže sa svime što jest. Takav pristup stvarnosti nalazimo kako kod ruskih mo-

naha, tako i kod pjesnika i književnika poput Dostojevskog. Smisao svejedinstva valja tražiti u kozmosu kršćanski shvaćenom, bez podjela na iskustveno i nadiskustveno, gdje jedno treće načelo, načelo svjedinstva, omogućava odnose između dvije stvarnosti i njihovo jedinstvo. 5. Marko Vučetić, *Filozofska refleksija odnosa čovjeka i Apsoluta: metafizički, teodicejski i egzistencijalni vid*. U ovom radu autor se, slijedeći misao Cornelia Fabra, bavi jednom od uvijek aktualnih tema vezanih za promišljanja čovjeka i njegova odnosa prema apsolutu, tj. Bogu. Ovaj pristup pripomaže pri osvjetljavanju biti istinskog humanizma, jer humanizam bez Apsoluta pokazuje se manjkavim ukoliko ne podrazumijeva egzistencijalnu povezanost čovjeka s njegovim temeljem, tj. Bogom. Čovjekovu slobodu također ne možemo sagledati ukoliko ne pretpostavimo povezanost između metafizičkog i egzistencijalnog aspekta. To osobito dolazi do izražaja pri pojavi i pokušaju rješavanja različitih problema koji proizlaze iz etičke domene. 6. Iris Tićac, *Dometi Devčićeve recepcije etičke misli N. Berdjajeva*. Riječ je o radu u kojem se vrednuje doprinos Ivana Devčića u otkrivanju originalne misli N. Berdjajeva. Pri tom autorica vrednuje Berdjajeva imajući u vidu njegovu relevantnost u europskoj i svjetskoj filozofiji. Devčićev doprinos smješta u kontekst razotkrivanja ruske religiozne filozofije koja, uglavnom iz političko-ideoloških motiva, nije bila dostupna široj filozofskoj javnosti, ne samo na hrvatskim nego i širim europskim prostorima. Važno je naglasiti sučeljavanje Devčića s Berdjajevom oko poimanja čovjeka, kao i oko temeljnih pitanja etike, u smislu dileme u

otkrivanju dobra i zla. Bitno je istaknuti da autorica uočava bitne razlike u promišljanjima Devčića i Berdjajeva, a kroz ovo sučeljavanje omogućava čitatelju da se suoči s vječitom dilemom etike koja glasi: koji je zadnji izvor etičkih i moralnih normi, drugim riječima, je li pojedinac tvorac morala ili moral ima neko objektivno uporište. Raspravlja se i o tome da umjesto etike norme zasluženo mjesto dobije i tzv. etika vrijednosti. Autorica nam otkriva i kako je sučeljavanje s Berdjajevom Devčiću omogućilo suočiti se s nekim aktualnim pitanjima današnjice, kao što je npr. smisao i uloga demokracije. II. Filozofija religije, teodiceja i religija. 7. Boran Berčić, *Religija i racionalnost. Mogu li se religijska vjerovanja vrednovati racionalnim kriterijima?* Autor postavlja jedno od temeljnih pitanja filozofije religije, odnosno, epistemologije religije koje glasi: može li se epistemološki racionalno govoriti o Bogu i temeljnim istinama vjere? Kada je riječ o istinama vjere pitanje racionalnosti tiče se kako filozofa tako i teologa. Autor smatra kako vjerovanje da Bog postoji predstavlja okosnicu i neizostavni dio religije, kojega se ne može nadomjestiti emocijama i ostalim propozicijskim stavovima, te je zbog toga ista potrebno vrednovati racionalnim kriterijima epistemologije, tj. istim kriterijima kojima se vrednuju i sva druga činjenična vjerovanja o svijetu. Kršćani i teolozi, u tom smislu, bi trebali više pozornosti posvetiti vlastitim tvrdnjama kojima potkrijepljuju određene istine. 8. Aleksandra Golubović, *Problem zla i teodiceja (filozofski i kršćanski stav prema problemu zla i njegovim rješenjima)*. Problem zla predstavlja uvijek aktualnu temu za raspravu između filozofa i teo-

loga. U ovom radu autorica upoznaje čitatelja ponajprije s temeljnim vrstama i aspektima problema zla, zatim s raznim teodicejama koje nastoje odgovoriti na pitanje kako povezati postojanje Boga, s njegovim esencijalnim atributima, s postojanjem zla. Autorica pri tom osobitu pažnju posvećuje teodiceji slobode volje koju se u literaturi najviše spominje i za koju se opredjeljuje najviše autora. U tom smislu Bog limitira svoju svemogućnost i sveznanje kako bi čovjeku omogućio slobodu u pravom smislu te riječi, jer u suprotnom bi čovjek bio samo robot u Božjim rukama. Ako je Bog želio stvoriti svijet i čovjeka onda je morao stvoriti slobodna čovjeka. 9. Josip Mužić, *Odnos bogumila prema kršćanstvu*. Na primjeru bogumila autor pokazuje kako, ovisno o interpretaciji Objave, postoje i različita poimanja Boga. Analizirajući i uspoređujući glavne istine kršćanstva s onim bogumila dolazi do izražaja nepomirljivost bogumilskog nauka s kršćanskim. Rad je potkrijepljen obilnom literaturom koja može poslužiti boljem upoznavanju s bogumilstvom. 10. Marko Đurić, *Islam, što je to?* Kao što i sam naslov kaže autor se, doduše iz perspektive pravoslavlja, posvetio analizi islama. Zagovara svojevrzni ekumenizam koji bi se temeljio na činjenici da monoteističke religije ispovijedaju vjeru u jednog Boga Stvoritelja. Preduvijet za međusobno razumijevanje je ispravno tumačenje kako Biblije tako i Kurana. Prepreke na putu uspostave međureligijskog dijaloga su međusobno nepovjerenje, političke manipulacije religijom i sl. 11. Marijan Jurčević, *Je li (abrahamov) Bog najveći problem današnjice?* Uvijek kada govorimo o Bogu, govorimo i o čovjeku.

U tom smislu, teologija i antropologija neodvojivo su povezane, jer problem Boga uvijek se pretvara u problem čovjeka. U ovom radu autor pojašnjava zašto je došlo do ponekad radikalnih mimoilaženja u pimanju Boga. Nije, kako ističe autor, riječ o tome da se Bog Abrahama razlikuje od današnjeg Boga, nego se interpretacije razlikuju. Jednako tako, nije se promijenio Bog, nego čovjekova slika o njemu. 12. Nela Veronika Gašpar, *Odnos zdravlja i religije u postmodernoj*. Čovjek od zdravlja pokušava stvoriti novu religiju. Autorica propituje dosadašnje definicije zdravlja te doznaje zašto čovjek sve češće vlastito zdravlje uzdiže na najvišu stepenicu ljestvice vrijednosti. Tako religija postaje svojevrsna terapijska duhovnost, a uspješnost i primamljivost neke religije ovisi o tome kako će ta religija terapijski djelovati na postizanje i održavanje zdravlja. Autorica upozorava na opasnosti takvog pristupa te nudi kršćanski pogled na zdravlje i na odnos religija-zdravlje. 13. Milan Špehar, *Teologija u Rijeci. Mistika u pravoslavlju*. Mistika, smatra autor, otvara prostor za međureligijski dijalog i ekumenizam. Ona nije isključivo subjektivni doživljaj vjerskog iskustva, kako se na nju uglavnom do sada gledalo, nego sadrži objektivne elemente prisutne u svim velikim svjetskim religijama. Mistika je sastavni dio Crkve kao i bitna sastavnica njezina djelovanja. Autor temeljito analizira sličnosti i razlike mistike u Katoličkoj Crkvi i u pravoslavlju. III. Povijesna tematika. 14. Franjo Emanuel Hoško, *Jozefinist riječanin Josip Grgur Lenac*. Autor u radu prikazuje život i djelo jedne do sada nedovoljno vrednovane osobe iz riječke povijesti. Riječ je o Josi-

pu Grguru Lencu. Obilje podataka i literature koju autor koristi omogućiti će daljnji rad na rasvjetljavanju ovog znanstvenog djelatnika i profesora u Rijeci. 15. Marko Medved, *Malo biskupijsko sjemenište u Rijeci*. U ovom radu autor prikazuje povijest malog biskupijskog sjemeništa u Rijeci i to koristeći prikaze koje je ranije priredio nadbiskup Devčić. Medved upoznaje čitatelja s poznatim i manje poznatim povijesnim činjenicama vezanima za ovu ustanovu. IV. Mediji. 16. Mirko Mataušić, *Zavadi pa zaradi! Gladijatorski obrazac u medijskom izvješćivanju*. Riječ je o tekstu u kojem autor ukazuje na nedostatke u pristupu medijskom izvješćivanju u nas. Očit je izostanak etičkih kriterija, a bez poštivanja istih u novinarstvu - senzacionalizam postaje jedan od glavnih kriterija medijske kulture. Na konkretnim primjerima uzetim iz hrvatskih medija autor dokazuje potrebu reguliranja cjelokupnog medijskog djelovanja u nas. 17. Mirjana Grce, *Stavovi i djelovanje dr. Ivana Devčića spram medija*. Mirjana Grce Devčićeve stavove o medijima sagledava u kontekstu njegove uloge kao predsjednika Hrvatske biskupske konferencije za medije. Ističe njegovo dugogodišnje zalaganje za objektivni pristup u novinarstvu, zatim njegovo zalaganje za promociju humanizma, pozitivnih vrijednosti i dijaloga. 18. Jerko Valković, *Medijska publika*. U ovom radu autor se sistematično posvećuje analizi medijske publike. Publika nije isto što i masa, kako je se uglavnom tretira, stoga je važno educiranje medijske publike kao i promoviranje medijske etike. 19. Elvio Baccarini, *Etika u suvremenom svijetu. Ivan Devčić o moralnim pitanjima suvremenog svijeta*. Autor, s

jedne strane analizira stavove Ivana Devčića o medijima, dok s druge, promatra stanje u medijima danas. Slična promišljanja o medijima svojstvena su obojici, kao i ukazivanje na potrebu stvaranja ispravnih kriterija prosudbe koji su nužni za zdrav pristup medijima. V. Pastoral / Ostalo. 20. Nikola Vranješ, *Pregled dosadašnjeg pastoralnog djelovanja nadbiskupa Ivana Devčića*. Članak predstavlja svojevrsni popis tema kojima se bavio nadbiskup Devčić, kako na znanstvenom tako i na konkretnom pastoralnom planu. 21. Darko Gašparović, *Pjesništvo Karola Wojtyły*. Autor pokazuje kako su glavne teme pape Ivana Pavla II bile sadržane i u njegovoj poeziji. Bilo da je riječ o teologiji, etici ili poeziji uvijek je u središtu papina promišljanja čovjek, bolje rečeno, čovjek i njegov Bog. Autor nas uvodi u tajne Wojtylina pjesništva, i gotovo spontano otkriva nosive teološko-etičke teme njegova pontifikata. Ivan Devčić je filozof i teolog, stoga ne čudi da je posvećeni mu Zbornik splet filozofskih i teoloških promišljanja. U tom smislu zbornik nastoji slijediti tijekom znanstvenog i pastoralnog djelovanja nadbiskupa. Zbornik također slijedi metodu koja je vlastita autoru razmatrajući mnoga aktualna društvena, politička i socijalna pitanja u kojima dolaze do izražaja iscrpne analize i predlažu se konstruktivna rješenja. U ovom se Zborniku čitatelj suočava s tekstovima koji razmišljanje i djelovanje Ivana Devčića uzimaju kao inspiraciju daljnjeg promišljanja naše zbilje. Tekstovi su tako strukturirani da čitatelja vode od općenitog prema konkretnom, od antropologije kao znanosti o čovjeku prema čovjeku današnjice, od filozofskih i metafizičkih po-

stavki prema primjeni ovih teza u konkretnom društvu. Podrazumijeva se da se kroz čitav Zbornik profilira svojevrsna kršćanska vizija čovjeka i njegove društvene dimenzije. Zbornik u biti nastoji stvoriti jednu "praktičnu" filozofiju i teologiju koja čitatelju može poslužiti kao konkretna inspiracija na raznim poljima djelovanja.

Prof. dr. sc. Josip GRBAC
Doc. dr. sc. Aleksandra GOLUBOVIĆ

**Znanstveni skup Mons. dr. Božo Milanović
– tragovi jedne vizije**, Pazin, 2010.

U povodu 120. obljetnice rođenja i 30. obljetnice smrti mons. Bože Milanovića, u Pazinu je 16. listopada 2010. god. održan znanstveni skup pod naslovom *Mons. dr. Božo Milanović – tragovi jedne vizije*. Organizatori skupa bili su Porečka i Pulska biskupija, Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar*, Područni centar Pula i Istarska županija, a suorganizatori Istarsko književno društvo Juraj Dobrila, Općina Tinjan, Družba *Braća hrvatskog zma-ja*, Županijski stol Pazin te Pazinski kolegij – klasična gimnazija. Programsko-organizacijski odbor činili su: mons. Ivan Milovan, predsjednik, akademik Josip Bratulić, prof. dr. sc. Josip Grbac, dr. sc. Mario Sošić, mr. sc. Mladen Juvenal Milohanić, mr. sc. Ilija Jakovljević i dr. sc. Stipan Trogrlić, tajnik.

Mons. B. Milanović rođen je 10. listopada 1890. u Kringi, a preminuo je 28. prosinca 1980. u Pazinu, gdje je i pokopan. Budući da njegovo djelo još uvijek nije dovoljno istraženo i valorizirano, pa iako ga se i na temelju dosadašnjih spoznaja može uvrstiti među velikane hrvatske povijesti, ovaj znanstveni skup, koji je objelodanio